

СИМВОЛІКА БІЛОГО КОЛЬОРУ У ПОЕЗІЇ „МОЛОДОЇ МУЗИ” ЯК ПРОЯВ МОДЕРНІСТСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТВОРЧОСТІ

У статті розглянуто семантико-символічні ряди значень епітета „білий”, що вживається у поезії „молодомузівців” як колір-символ та як символічне означення поетичних образів, чим засвідчує модерністські тенденції у поезії „Молодої Музи”.

Ключові слова: модерністська тенденція, символ, поетичний образ, символіка кольору, архетипна основа поетичного образу.

The paper considers the semantic-and-symbolic ranks of the meaning of an epithet „white” which is used in the poetry of the representatives of „Moloda Muza” as a colour-symbol as well as a symbolic meaning of poetical images, by which it testifies to the modern tendencies in „Moloda Muza” poetry.

Key words: modern tendency, symbol, poetical image, colour symbol, archaotype ground for poetical image.

Дослідження символіки кольору давно привернуло увагу літературознавців, оскільки у художньому тексті колір виконує не лише естетичну, а й стилістичну та символіко-міфологічну функції. Розкриття семантичного навантаження кольору у творі є ключем до розуміння самого твору, оскільки виявляє його символічний план. Нас же символіка кольору цікавить як одна із тих властивостей поезії „молодомузівців”, які відображають її модерністську сутність.

Свого часу дослідник семантики кольору Е. Тахо-Годі поставив слушне запитання: чи є міфологічне сприйняття кольору суб'єктивним для окремого митця чи, все-таки, характерним для певного напрямку у мистецтві? [7] Спробуємо віднайти відповідь на це запитання, дослідивши символіку **білого** кольору у творчості поетів „Молодої Музи”, опираючись на праці таких авторитетних вчених, як В. Войтович [2], О. Лосєв [3], Т. Савілова [5], Е. Тахо-Годі [7], А. Тимофєєв [8].

Символічні образи у літературі, за К.-Г. Юнгом, беруть витоки у колективному підсвідомому [10], а письменники-модерністи, як відомо, зверталися до образів національного фольклору та світової міфології. Так, у світовому культурному просторі **білий** колір амбівалентний: з одного боку, він символізує *життя й любов*, з іншого – *є символом смерті* [9]. На таке значення символіки білого кольору, як *чистота*, вказує Е. Тайлор [6], а також пов'язує її із *поклонінням сонцю* (в різних народів був звичай приносити в жертву богам Сонця лише білих тварин і птахів [6, 414]). Що ж до значень, якими білий колір означений в уяві давніх українців, то, як твердить В. Войтович [2], це *рух уперед*, *Небо (світло)* [2, 473]. До того ж, дослідник наголошує: у давніх українців колір мав цілком конкретне місце у світобудові, де **білий** – це *Схід* [2, 473]. Також і О. Афанасьєв стверджує, що у давніх слов'ян білий колір – *символ добра, весни і літа, сонця* [1, 592].

Проте, чи мають щось спільне поетичні образи-символи „Молодої Музи”, означені білим кольором, із тими змістами, якими цей колір наповнено в українському

фольклорі й світовій міфології? І чи є символічні значення епітета *білий* спільними для усіх поетів-„молодомузівців”?

Епітет *білий* є одним з найбільш уживаних у поезії „молодомузівців”. Входячи у структуру поетичного образу, він часто набуває символічного значення і, повторюючись у різних контекстах, зберігає своє семантичне ядро. На таку властивість поетичних символів звертає увагу О. Лосєв [3]. Про символічну природу колірних означень, а відтак і модерністські тенденції поезії „Молодої Музи”, свідчить також те, що сприймання кольорів у поезії „молодомузівців” потребує культурної підготовленості читача.

Найпоширенішими поетичними втіленнями білого кольору у творах „молодомузівців” є образи *білих квітів*, *білої рожі*, *білих птахів*, зокрема *пав та голубів* (символ життя, ніжності, світла, вірності, святості, весни, насолоди [9]), *білих мрій*, *білої душі*, *білої снояви та образу коханої*, що являється *ліричному героєві біла і ясна*. Так, у поезії Б. Лепкого „Не люблю осінньої ночі” [4, 429] образ *білих квітів* символізує *мрії* і сподівання суб'єкта лірики, пов'язані з майбутнім. У поезії С. Твердохліба „Як заблисли срібні зорі...” [4, 599] білий колір також є символом *мрії*. Так само не є випадковим порівняння мрій з образом *білих голубів* у його поезії „Деся давно, мов сниться...” [4, 607].

Дещо ширше семантичне поле мають символічні образи квітів у поезії „Зимою” [4, 446] Б. Лепкого, де бачимо алюзію на *душу* людини: *Мабуть, то не квіти, а душі/ Тих квітів, що правди не знали,/ Що літом всихали від суші,/ А в осінь від зима зів'яли* [4, 446]. Образ білих квітів у циклі поезій С. Чарнецького „До неї” [4, 560] пов'язаний з *коханням*.

Образ *білої таємної снояви* (в такому образі суб'єкту лірики являється його кохана) в поезії С. Чарнецького „Місячна соната” [4, 110] урізноманітнює поетичну символіку білого кольору – і поряд із типовими для „молодомузівців” значеннями *мрії*, *кохання*, *радості й щастя* виникають нові: *таємничість*, *невловимість*, *молодість*. Образ Беатріче в поезії В. Пачовського „Ой прости прокляття, кинуте у вічі...” [4, 372] символічно поєднаний з білим кольором і в контексті набуває значень *святості і досконалості* [4, 372].

Однак, у поезіях „молодомузівців” білий колір не завжди має позитивне смислове та емоційне навантаження. Так, у поезії С. Твердохліба „Загуділи водопади” [4, 614] створено символічні образи двох водоспадів, один з яких порівнюється з *арфою* (символ божественної іскри, творчої енергії, атрибут янголів, посередників між Богом і людиною), а інший – з *шарфом похоронного вінця* (назва говорить сама за себе: символ смерті). Вони актуалізують значення *живої та мертвої води*, які знаходимо в українському фольклорі.

Образ *білих пав* у поезії О. Луцького „Сонце, сонце!” [4, 638] є символом у символі: він уособлює *сонячні промені*, які, в свою чергу, теж є символом *радості, довгоочікуваного щастя*: *Прилетіли до мого віконця/ замість смутку – білесенькі пави./ ...Як же рад я вам, промені сонця,/ що до мене хоч раз завітали!* [4, 638]. Оскільки образ *білих пав* символічний, він декодується лише частково, завдяки змістовим паралелям, проведеним між образами поезії. Тому можна лише припустити, що основними значеннями символу білих пав є *радість, щастя, години втіхи, усвідомлення своєї перемоги, відрода, здійснення мрії*. Поезія має життєствердний характер і є особливим художнім випадком у модерністській творчості „молодомузівців”, коли на тлі загального занепаду й приреченості раптом з'являється

світлий мотив. Символіка білого кольору тут близька до значень білого кольору в українському фольклорі: *чистота, радість, невинність* [2, 472], а також відображає семантико-символічний ланцюг „*білий-чистий-сонце*”, властивий білому кольору у світовій культурі [9].

Отже, білий колір в поезії „молодомузівців” часто виступає в ролі символічного означення поетичних образів. У творчості кожного із поетів „Молодої Музи” смислове навантаження символіки білого кольору (попри близькість семантичного ядра) у цілому, оригінальне і найчастіше пов’язується зі сферою людських почуттів, частково співпадає зі значеннями білого кольору в українському фольклорі та у світовій культурі.

Список використаних джерел:

1. Афанасьев А.Н. Мифы, поверья и суеверия славян, т. 2. / А.Н. Афанасьев. – М.: Изд-во Эксмо; СПб.: Terra Fantastica, 2002. – 768 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. – Вид. 2-ге, стереотип. / Валерій Войтович. – К.: Либідь, 2005. – 664 с. – Бібліогр.: с. 642 – 663.
3. Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А.Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1976. – 367 с.
4. Розсіпані перли: Поети „Молодої Музи” / Упоряд., автор передмови та приміток М.М. Льницький. – К.: Дніпро, 1991. – 710 с.
5. Савілова Т. Т. Шевченко – А. Чехов – М. Булгаков: естетика „вишневого садку” / Тетяна Савілова // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. пр. – Вип. 26. – К.: Акцент, 2007. – С. 293-303.
6. Тайлор Э.Б. Первобытная культура / Э.Б. Тайлор; [пер. с англ. Д.А. Коропчевского; предисловие и примечания профессора А.И. Першица]. – М.: Политиздат, 1989. – 573 с.
7. Тахо-Годи Е.А. Ещё один пример к теории цвета А.Ф. Лосева („Чернозёмная полоса К.К. Случевского”) / Е.А. Тахо-Годи // А.Ф. Лосев и культура XX века: Лосевские чтения. – М.: Наука, 1991. – С. 106-118.
8. Тимофеев А. Символика блакиті: західноєвропейська традиція й українське новаторство / Андрій Тимофеев // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К.: Акцент, 2007. – С. 192-201.
9. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / Автор-сост. К. Королёв. – М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2005. – 608 с.: ил.
10. Юнг К.-Г. Архетип и символ / Карл-Густав Юнг; [сост. и вступ. ст. А.М. Руткевич]. – М.: Ренессанс. – 1991. – 304 с.